



SREDNJA ŠKOLA IVANEC
POVIJEST

IVA ŠANTALAB

CRNA SMRT – DOBA KUGE

SEMINARSKI RAD

Mentorica: Petra Svetec

Ivanec, travanj 2020.

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Pojam epidemije.....	4
3. Crna smrt.....	5
3.1. Tijek i širenje Crne smrti Europom.....	6
3.2. Dubrovnik – prva karantena na svijetu	7
4. Higijena i zdravstvo kroz srednji vijek	8
5. Posljedice epidemije.....	9
6. Povezanost s današnjicom.....	10
7. Zaključak.....	11
8. Popis literature.....	12
9. Listić za samovrednovanje	13

1. Uvod

Istraživački rad govori o pojavi kuge, točnije dolasku Crne smrti, najpoznatije epidemije u srednjem vijeku, 1348. godine. Smatram da je nama kao ljudskim bićima zadaća znati što se dogodilo u prošlosti, posebice znati nešto o najpoznatijoj epidemiji kuge koja je dio naše opće kulture. Upravo je to razlog pisanja ovoga rada. S obzirom da je tema kuge svjetski poznata, nije bilo teško naći literaturu kojom ću se koristiti. Kao izvore informacija, koristila sam mnoge vjerodostojne i poznate stranice poput *Hrvatske enciklopedije*, *Matice hrvatske*, *Povijesti.hr* i još nekoliko sporednih stranica koje su sadržavale korisne informacije. Što se tiče samog istraživačkog rada, razrađen je kronološki.

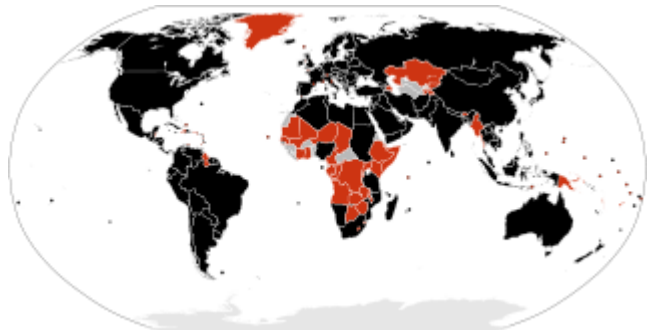
U prvih nekoliko poglavlja priča se o samoj pojavi kuge, njezinom širenju i prevenciji. Zatim je opisano zdravlje i higijena u srednjem vijeku te nakon toga posljedice, odnosno trag koji je epidemija ostavila za sobom. Pred kraj rada usporedila sam Crnu smrt s današnjicom jer se jasno uočava kontinuitet, uzevši u obzir trenutne životne uvjete. Zadnje poglavlje jest zaključak u kojem na temelju prijašnjih poglavlja i svih proučenih informacija iznosim ključnu ideju rada i sažetak glavnih misli. Cilj rada je osvijestiti i informirati ljude o bitnom dijelu naše povijesti, koji je u potpunosti mnogim ljudima promijenio način gledanja na svijet, a ja bih rekla, i promijenio tijek događaja koji su slijedili nakon kuge.

2. Pojam epidemije

Prije nego što počnemo pričati o pojavi kuge i njezinom širenju, bitno je znati što je to zapravo *epidemija*. *Hrvatska enciklopedija* opisuje epidemiju kao „naglo obolijevanje većega broja ljudi na određenom području u kratkom razdoblju“. Ona se prenosi preko oboljelih ljudi, životinja ili predmeta koje su zaražene osobe dirale. Postoje razne vrste epidemija, poput zaraznih crijevnih bolesti, infekcija i sl., ali vrsta epidemije o kojoj se radi u ovom istraživačkom radu jest epidemija kuge, čiji su glavni prijenosnici kukci.¹ Kada pričamo o pojmu epidemije, ljudi ga često miješaju s pojmom *pandemije*. Pandemija je najviši stupanj globalne zdravstvene krize i označava širenje epidemije koja pogađa više regija svijeta.² Dakle, moglo bi se reći da je pandemija svjetski raširena epidemija. Kroz povijest javljale su se razne pandemije kuge, gripa ili zaraznih crijevnih bolesti, a neke od najpoznatijih su: Crna smrt 1348., španjolska gripa 1918., svinjska gripa 2009. i trenutna COVID-19 pandemija.³



Slika br. 1 – oboljeli od španjolske gripe⁴



Slika br. 2 – raširenost svinjske gripe⁵

¹ epidemija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Pristupljeno 13. svibnja 2020. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=18092>.

² Benedik, Eva. *Koja je uopće razlika između epidemije i pandemije?*. <https://www.telegram.hr/zivot/koja-je-uopce-razlika-između-epidemije-i-pandemije/#>. Pristupljeno 13. svibnja 2020.

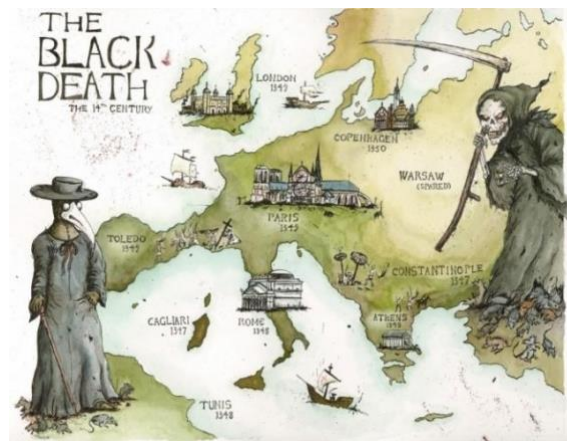
³ pandemija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=46397>. Pristupljeno 13. svibnja 2020.

⁴ slika preuzeta s https://hr.wikipedia.org/wiki/Pandemija_svinjske_gripe_2009. Pristupljeno 13. svibnja 2020.

⁵ slika preuzeta s <http://nsk.hr/blog/blijedi-jahac-kako-je-spanjolska-gripa-1918-promijenila-svijet/>. Pristupljeno 13. svibnja 2020.

3. Crna smrt

U *Hrvatskoj enciklopediji* kuga je objašnjena kao jedna od najtežih, potencijalno smrtonosnih zaraznih bolesti na svijetu. Smatrana je primarno bolešću glodavaca, kod koje se čovjek zarazi slučajno (*zoonoza*).⁶ Iako se danas uspješno liječi antibioticima, isto se nije moglo reći u srednjem vijeku, kada se pojavila najpoznatija epidemija kuge – Crna smrt. Početak epidemije datira još oko 1330. godine, kada se prvi puta pojavila u Kini i Indiji i proširila na središnju Aziju. Za širenje pandemije u početku bili su optuženi Tataři (Mongoli), poznati po svom nomadskom načinu života, pa su bolest na taj način širili diljem Azije.⁷ Budući da su mongolske zemlje često trgovale s Italijom, kuga je preko trgovačkog broda 1347. stigla u Europu (točnije Siciliju). Naime, na tom brodu ljudi su bili zahvaćeni kugom pa su tako i neki na licu mjesta preminuli.⁸ Budući da je srednjovjekovna Italija imala vrlo razvijenu trgovinu i pomorstvo, bolest se širila velikim intenzitetom. Jedan od ključnih faktora koji je pomogao širenju kuge jest činjenica da je higijena u srednjovjekovnim gradovima bila izrazito loša, a zdravstvo i medicina praktički nerazvijeni. Ulice su također bile uske i skućene pa bi se bolest još lakše širila. Smatra se da je glavni prijenosnik bila buha, u kombinaciji sa u srednjem vijeku sveprisutnim štakorima, koji su bili domaćini buhama. Već krajem 1350., kuga se proširila cijelom Europom.



Slika br. 3 – ilustracija Crne smrti u Europi⁹

⁶ kuga. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Pristupljeno 15. svibnja 2020. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=34434>.

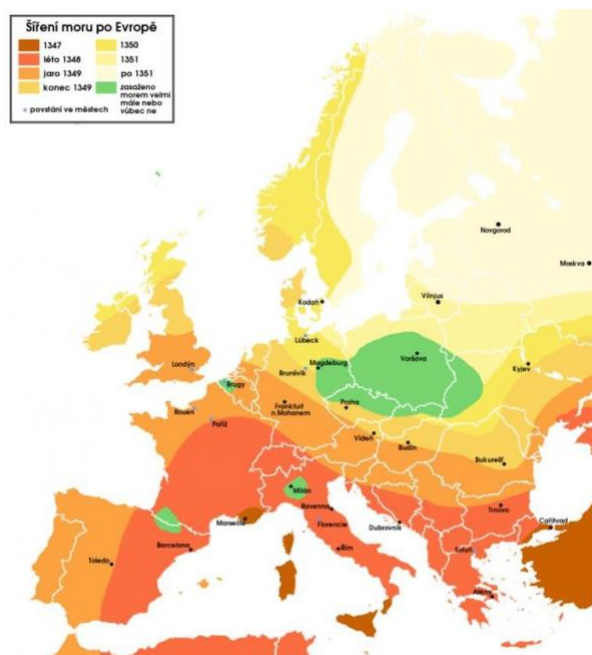
⁷ Cvetnić, Željko. *Kuga – bolest koja je promijenila svijet (I. dio)*. <https://veterina.com.hr/?p=31621>. Pristupljeno 15. svibnja 2020.

⁸ Blažina, Boris. *Crna smrt: najveća pandemija*. <https://povijest.hr/drustvo/crna-smrt-najveca-pandemija/>. Pristupljeno 15. svibnja 2020.

⁹ slika preuzeta s <https://www.7dnevno.hr/povijest-hr/crna-smrt-najveca-pandemija/>. Pristupljeno 15. svibnja 2020.

3.1. Tijek i širenje Crne smrti Europom

Pojavom pandemije kuge 1347. godine, Europa, posebice njezin zapadni dio, prvi put se u povijesti suočila s takvim neprijateljem. Kao što je već spomenuto u prijašnjem poglavlju, kuga je u Europu došla pomoću talijanskog trgovačkog broda, čija se luka nalazila na Siciliji. Talijani, koji su poznati po svojim lošim higijenskim uvjetima, poprilično brzo su se razboljeli. Među europskim gradovima koji su prvi bili zatečeni kugom ističu se Messina (Sicilija), Genova i Marseille. Prostor južne Francuske kao i talijanska regija Toskana bili su jedni od glavnih žarišta kuge u Europi.¹⁰ Uzevši u obzir gustu naseljenost tih prostora, kako su ljudi pokušavali pobjeći u razne krajeve Europe, tako su sa sobom nosili i kugu. Na taj način se kuga proširila diljem Europe do 1350. godine i zahvatila oko 25 milijuna ljudi.



Slika br. 4 – karta širenja kuge Europom¹¹

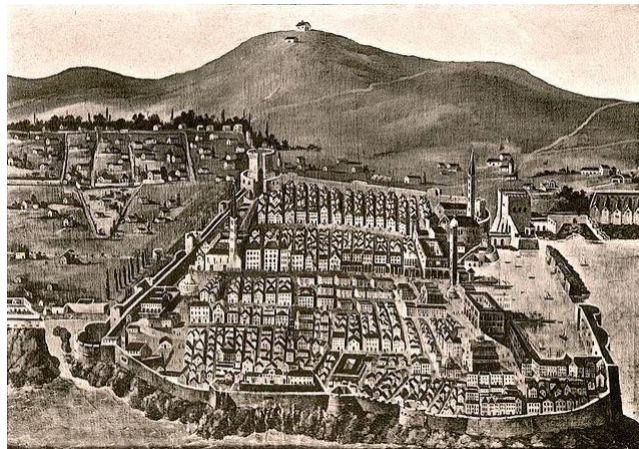
¹⁰ Cvetnić, Željko. *Kuga – bolest koja je promijenila svijet (I. dio)*.

<https://veterina.com.hr/?p=31621#Drugapandemija>. Pristupljeno 17. svibnja 2020.

¹¹ slika preuzeta s <https://povijest.hr/drustvo/crna-smrt-najveca-pandemija/>. Pristupljeno 17. svibnja 2020.

3.2. Dubrovnik – prva karantena na svijetu

Hrvatski grad u južnoj Dalmaciji – Dubrovnik, koji je za vrijeme epidemije Crne smrti bio republika, proglasio je prvu karantenu na svijetu 27. srpnja 1377. godine. Među mjerama opreza koje su Dubrovčani poduzimali spadaju i one poput činjenice da se izvana nije smjelo ući u grad i njegov teritorij, već bi ljudi odmah bili poslani u samoizolaciju na otok Mrkan ili u Cavtat. Stanovnici Dubrovačke Republike trebali su imati dozvolu od vlade za izlazak iz grada, a ako se ne bi pridržavali propisanih mjera, morali bi platiti novčanu kaznu i ići u izolaciju.¹² S obzirom da se u to vrijeme nije znalo koliko dugo traje ozdravljenje osobe od kuge, karantena je znala potrajati i do mjesec dana. Nakon Dubrovnika, i ostali mediteranski gradovi počeli su koristiti sustav karantene. Među prvima bili su talijanski gradovi Venecija i Milan te francuski Marseille. Smatra se da je proglašenje karantene jedno od najvažnijih medicinskih dostignuća srednjega vijeka.



Slika br. 5 – srednjovjekovni Dubrovnik¹³

¹² Blažina Tomić, Zlata; Blažina, Vesna. 2016. *Dubrovnik, preteča javnih zdravstvenih mjera u Europi*. Matica hrvatska. <http://www.matica.hr/hr/492/dubrovnik-preteca-javnih-zdravstvenih-mjera-u-europi-26077/>. Pristupljeno 17. svibnja 2020.

¹³ slika preuzeta s <https://travel-advisor.eu/prva-karantena-na-svijetu/>. Pristupljeno 17. svibnja 2020.

4. Higijena i zdravstvo kroz srednji vijek

Kao što je već spomenuto, higijena je u srednjem vijeku bila izrazito loša. Zdravstvo i današnji lijekovi nisu postojali, posebice do te mjere da bi mogli izliječiti dotadašnju najveću pandemiju kuge na svijetu. Liječnici u to vrijeme smatrali su se poprilično beskorisnima jer se većina njih zarazila i preminula, a oni koji se nisu zarazili, nisu imali dovoljno znanja da izliječe oboljele. Budući da nije bilo lijeka protiv Crne smrti, mnogi su koristili razne metode kako bi izbjegli kugu. Neki su se pokušali spasiti tako da su išli na selo, no to je donijelo samo još više slučajeva kuge na seoske posjede. Pojedini su pak smatrali da je najbolji način izolacije tako da oboljele zazidaju u zgrade i puste ih da preminu. Naravno, ni to nije spriječilo širenje pandemije. U tom periodu dosta stanovnika okrenulo se religiji kao nadi za pomoć, koju na kraju dana ipak nisu dobili. Jedini tadašnji uspješni pokušaj prevencije kuge omogućio je liječnik (Guy de Chauliac) pape Klementa VI.. Nakon što je pročitao mnogo drevnih filozofskih knjiga, savjetovao je papi *da se kloni drugih ljudi, jede mnogo voća i rabi miomirise*.¹⁴ Na kraju, papa je preživio pandemiju Crne smrti, no liječnik nije. Loši životni uvjeti, stalne kiše i zahlađenja te manjak hrane rezultirali su padom imunološkog sustava ljudi koji su tada bili još više podložni zarazi. Vjeruje se da je od Crne smrti samo u Europi umrlo oko dvije trećine stanovništva.

¹⁴ Blažina, Boris. *Kako su se Europljani nosili s kugom*. <https://povijest.hr/drustvo/kako-su-se-europljani-nosili-s-kugom/>. Pristupljeno 15. svibnja 2020.

5. Posljedice epidemije

Nakon što je završila najveća epidemija kuge u povijesti, njezine posljedice bile su vidljive u svim aspektima svakodnevnog života srednjovjekovnih ljudi. Ne samo da su ljudi počeli više brinuti o svojoj osobnoj higijeni, već su svaku malu bolest smatrali smrtonosnom. Zbog paranoje poduzimali su apsurdne mjere, poput stavljanja zvona oko vrata bolesnicima, tako da bi ljudi znali koga se treba izbjegavati.¹⁵ Osim toga, ljudi su sve više počeli prakticirati medicinu. No najuočljivije posljedice su one koje su zahvatile ekonomski sektor djelatnosti. Budući da je preminulo puno ljudi, njihove obradive površine postale su napuštene. Seljaci su tu priliku iskoristili za njihov osobni procvat i time doprinijeli porastu cijene poljoprivrednih dobara. Nakon što su žene vidjele potencijalnu šansu da se i njima popravi socijalni status, odlučile su prestati ulaziti u brak i rađati djecu prije nego su spremne.¹⁶ Također, došlo je i do promjene načina rada u industrijama, posebice onima koje su se oslanjale na rad seljaka.¹⁷ Pošto su oni bili zakupljeni svojom proizvodnjom, ljudi u industrijama počeli su kreirati izume poput mlina koji bi im pomogli u obavljanju nekih radnji. Velike promjene također su bile vezane uz religije. Pojavili su se flagelanti, skupina ljudi koja je pokušavala iskupiti ljudske grijehе, pošto se smatralo da je kuga bila Božja kazna zbog grijehа čovječanstva. Počeli su i vjerski progoni Židova, za koje se smatralo da su krivci za pojavu Crne smrti.



Slika br. 618

¹⁵ Mott, Filip. 2015. *Užasavajuća stvarnost nekih prošlih vremena*.

<https://studentski.hr/zabava/zanimljivosti/uzasavajuca-stvarnost-nekih-proslih-vremena>. Pristupljeno 17. svibnja 2020.

¹⁶ Laginja, Matea. 2013. „Ekstremne vjerske posljedice epidemije kuge: Flagelantski pokret i progoni Židova.“ *Essehist: časopis studenata povijesti drugih društveno-humanističkih znanosti*. 5 (5): 41 – 45.

¹⁷ Effects of the Black Death.“ *History (televizijski kanal)*.

<https://www.youtube.com/watch?v=-JZkR-pUF2M>. Pristupljeno 17. svibnja 2020.

¹⁸ slika preuzeta s <https://studentski.hr/zabava/zanimljivosti/uzasavajuca-stvarnost-nekih-proslih-vremena>. Pristupljeno 17. svibnja 2020.

6. Povezanost s današnjicom

Ako pogledamo trenutnu situaciju u svijetu, možemo vidjeti da postoje neke sličnosti sa srednjovjekovnom epidemijom kuge 1348. U oba slučaja radi se o pandemiji (COVID-19 i Crna smrt), dakle epidemiji koja je zahvatila cijeli svijet. Životni uvjeti su ugroženi i oboljeli moraju u karantenu, nalik one koju je Dubrovačka Republika prva unijela. Iako je danas zdravstvo i medicina daleko razvijenije nego što je bilo u srednjem vijeku, budući da je riječ o novoj vrsti virusa, lijek protiv istog još nije otkriven (kao što nije postojao lijek za vrijeme Crne smrti). S obzirom da su zatvorene granice pojedinih država pa ne postoji uvoz i izvoz robe, utjecaj pandemije na globalno gospodarstvo je ogroman (zatvaranje pogona, povećanje nezaposlenosti) i ekonomija države (kao i u prošlosti) propada. Velika sličnost između spomenutih pandemija je i u postotku smrtnosti (kod obje pandemije umrlo izrazito puno ljudi). Od koronavirusa u cijelom svijetu do sad umrlo je preko 200 000 ljudi¹⁹, a od Crne smrti, smatra se, oko 50% europskog stanovništva.²⁰

¹⁹Svijet uživo: broj umrlih od korona virusa premašio 200 000. <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/svijet-uzivo-broj-umrlih-od-korona-virusa-premasio-200000>. Pristupljeno 17. svibnja 2020.

²⁰Effects of the Black Death.“ *History* (televizijski kanal). <https://www.youtube.com/watch?v=-JZkR-pUF2M>. Pristupljeno 17. svibnja 2020.

7. Zaključak

Najpoznatija epidemija kuge, čiji je vrhunac bio između 1348. i 1350. godine, u potpunosti je promijenila živote srednjovjekovnih ljudi. Od borbi za bolja prava do progona Židova, posljedice koje je Crna smrt ostavila za sobom bile su jasno uočljive. Upravo je sam rad pokazao koliko je ulogu imala ta epidemija te kako je označila bitnu prekretnicu u ljudskoj povijesti. Smatram da bi svi ljudi trebali biti dobro informirani o ovom događaju, prvenstveno zato jer se tiče nas ljudi, indirektno i naše povijesti, a i zato što se slična situacija i dandanas događa i ostavlja masovne tragove. Istraživanje me potaknulo na razmišljanje kakve negativne gospodarske i socijalne posljedice ostavljaju pandemije te mijenjaju način razmišljanja cijele ljudske vrste. S obzirom na napredak u medicini, možemo se samo nadati i vjerovati da će znanstvenici vrlo brzo pronaći cjepivo protiv koronavirusa (COVID-19) te vjerujem da ćemo svi iz nastale situacije izvući neku pouku koju ćemo primijeniti u budućnosti.

8. Popis literature

- Blažina, Boris. *Crna smrt: najveća pandemija*. <https://povijest.hr/drustvo/crna-smrt-najveca-pandemija/>. Pristupljeno 15. svibnja 2020.
- Blažina Tomić, Zlata; Blažina, Vesna. 2016. *Dubrovnik, preteča javnih zdravstvenih mjera u Europi*. Matica hrvatska. <http://www.matica.hr/hr/492/dubrovnik-preteca-javnih-zdravstvenih-mjera-u-europi-26077/>. Pristupljeno 15. svibnja 2020.
- Blažina, Boris. *Kako su se Europljani nosili s kugom*. <https://povijest.hr/drustvo/kako-su-se-europljani-nosili-s-kugom/>. Pristupljeno 5. svibnja 2020.
- Cvetnić, Željko. *Kuga – bolest koja je promijenila svijet (1. dio)*. Zagreb. <https://veterina.com.hr/?p=31621>. Pristupljeno 15. svibnja 2020.
- Epidemija. Hrvatska enciklopedija. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Zagreb.
- „Effects of the Black Death.“ *History (televizijski kanal)*. <https://www.youtube.com/watch?v=-JZkR-pUF2M>. Pristupljeno 17. svibnja 2020.
- Kuga. Hrvatska enciklopedija. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Zagreb.
- Laginja, Matea. 2013. „Ekstremne vjerske posljedice epidemije kuge: Flagelantski pokret i progoni Židova.“ *Essehist: časopis studenata povijesti drugih društveno-humanističkih znanosti*. 5 (5): 41 – 45.
- Mott, Filip. 2015. *Užasavajuća stvarnost nekih prošlih vremena*. <https://studentski.hr/zabava/zanimljivosti/uzasavajuca-stvarnost-nekih-proslih-vremena>. Pristupljeno 17. svibnja 2020.
- Pandemija. Hrvatska enciklopedija. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Zagreb.
- *Svijet uživo: broj umrlih od korona virusa premašio 200 000*. <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/svijet-uzivo-broj-umrlih-od-korona-virusa-premasio-200000>. Pristupljeno 17. svibnja 2020.

9. Listić za samovrednovanje

SAMOVREDNOVANJE RADA NA SLOŽENOM ZADATKU	vrlo često	često	rijetko	gotovo nikad
Spremno istražujem i prikupljam informacije iz različitih izvora.		+		
Poštujem vremenske rokove i odgovorno pristupam izvršavanju dogovorenih obaveza.	+			
Preuzimam inicijativu te aktivno i kreativno radim na pisanju rada.		+		
<p>Problemi na koje sam naišao/naišla tijekom izrade ovoga rada su...</p> <p>Kod nekih izvora sam zabrinuta jesu li vjerodostojni, posebice oni koji sadržavaju brojčane podatke, poput npr. broja umrlih od Crne smrti.</p>				
<p>Ono što mi se osobito sviđa u mom radu jest... zato što...</p> <p>Rad mi se općenito kao cjelina sviđa i zadovoljna sam njime.</p>				
<p>Ono što ću sljedeći put napraviti bolje je...</p> <p>Prije početi sa pisanjem rada.</p>				
<p>Sviđa/ne sviđa mi se ovakva vrsta zadatka jer...</p> <p>Sviđa mi se jer smatram da ne bi bilo pošteno pisati online test, budući da je teško naučiti neko gradivo kada nemaš profesora uz sebe, a kod pisanja istraživačkog rada smo ipak više samostalni i možemo zaraditi jednako dobru ocjenu.</p>				